

۳۱۹۱۲

۱۶ / ۹ / ۱۳۷۹

دانشگاه علوم پزشکی

دانشکده پزشکی

پایان نامه جهت اخذ درجه دکترای پزشکی عمومی

موضوع:

مجموعه کاملی از استفتائات مراجع تقلید در زمینه احکام پزشکی

استادان راهنما:

جناب حجة الاسلام جمالیزاده

عضو هیئت علمی و مدیر گروه معارف اسلامی

جناب دکتر عباسعلی معین

عضو هیئت علمی و متخصص آناتومی و تشریح

استاد مشاور:

مهندس محمد رضا قنبری

عضو هیئت علمی و کارشناسی ارشد حشره شناسی پزشکی

نگارنده

حسین چلوئی

۸۵۳۱

سال اجراء: ۱۳۷۸

۳۱۹۱۴

شماره پایان نامه: ۴۹۱

یکصدمین سال میلاد پرچمدار عالم اسلام، معمار بزرگ انقلاب،
احیاگر بزرگ قرن و بنیانگذار نظام مقدس جمهوری اسلامی - حضرت
امام خمینی (ره) را گرامی میداریم و به برکت وجود ایشان این توفیق
شامل حال اینجانب شد تا در سالگرد میلادش بتوانم قدمی هر چند
کوچک در زمینه مسائل اخلاق پزشکی برداشته باشم.

با سپاس از زحمات استادان گرانمایه

جناب حجة الاسلام جمالیزاده

و

جناب آقای دکتر عباسعلی معین

که در طی این طریق بنده را یاری نمودند.

و

با سپاس از راهنمائیهای بیدریغ استاد گرانقدر

جناب آقای مهندس محمد رضا قنبری

تقدیم به پاکترین نغمه‌های حیات

پدر و مادر عزیزم

این مجموعه را به کسی که :

اگر کوره چراغی، زندگی ام را روشن می کند برافروخته اوست.

و

اگر اندک دانستیهای در وجودم می یابم با همه ناچیزی مدیون عنایت و

هدایت او می باشم.

یعنی به همسر بزرگوار صدیقه حاتمی تقدیم می دارم

و

تقدیم به گل زندگی ام - دخترم گلناز

بسم الله الرحمن الرحيم

«و من احيائها فكانما احيا الناس جميعاً»^(۱)

پیشگفتار:

اسلام شریف به اقتضای فطرت قدسی خود، مقام و منزلتی شایسته برای پزشکان مشفق و پاکیزه نهاد در نظر گرفته و احیای نفوس را، که به اذن الهی و به وساطت نفس عیسوی ایشان انجام می‌پذیرد، کار بزرگ، و سترگ بر شمرده است. و از آن روی که پزشکان با جان جهان، یعنی انسان سروکار دارند، بر این پیوستگی ناگزیر و نزدیک، قواعد ویژه‌ای اقامه کرده، و در آن بر حفظ حرمت آدمی در نیکوترین شکل ممکن سفارش فرموده است. اگر انسان عصاره هستی است و همه قابلیت‌های موجود در نظام گسترده کائنات به نحوی در ساختار پیچیده و شگفت آدمی تعبیه شده است، به راحتی نمی‌توان حرمت وی را نادیده انگاشت، و بایستی در هر حال از کرامت انسان پاسداری نمود، و در جزئی‌ترین ارتباطی که نظام پزشکی با این واحد جامع و کمال یافته کیهانی دارد، حدود الهی را مراعات کرد.

اگر چه هنوز در گستره‌ای از هم گسیخته فرهنگ و تمدن معاصر، نقش فرهنگ اسلامی در غنا بخشیدن به دانش پزشکی چندانکه باید در نظر گرفته نشده، و انواع گوناگون ارتباط پزشک و خدمات درمانی با فطرت و جان بیماران بررسی نشده مانده است، اما بر این امید نیز می‌توان پای فشرد که با ورود تمام عیار ضوابط و احکام فقهی در عرصه پزشکی نوین، و باروری نظام پزشکی اسلامی، تغییرات اساسی در وضع موجود پیش آید و نظام پزشکی وضعیتی به خود بگیرد که کاملاً در خور اسلام و جامعه اسلامی است.

باشد که این تلاش پر قدر، در شناخت روشن‌تر پیوستگی دین و مسائل پزشکی نوین سودمند افتد، و با همیاری مشفقانه متولیان امور اجرایی و پزشکان متعهد و گرانقدر، زمینه‌های اجتماعی و قانونی لازم

۱- و هر کس، کسی را زنده بدارد، چنان است که گویی تمام مردم زمین را زنده داشته است. (مائده «۵» آیه ۳۲).

برای اجرا و مراعات ضوابط و حدود الهی در مراکز درمانی ایران اسلامی فراهم آید و سعی بلیغ گرد آورندگان این مجموعه سودمند، مقبول و مشکور افتد، و این کار در آینده صورتی شایسته‌تر پذیرد.

در ضمن هدف اصلی این مجموعه تبیین و روشن نمودن برخی احکام مرتبط با مسائل و امور پزشکی است و از آنجا که این دسته از احکام با توجه به نیاز مبرم جامعه در شناخت چگونگی مناسبت‌های بین بیماران و جامعه پزشکی، به صورت منظم و مستقل در جایی گرد آوری نشده است و به صورت پراکنده در منابع مختلف یافت می‌شود این نیاز وجود داشت که همه آن یا حداقل بخش عمده‌ای از آن مستقلاً در مجموعه‌ای گردآوری و شکل مطلوب در دسترس عزیزانی که خواهان شناخت تکلیف شرعی خود هستند قرار گیرد.

فتاوای طرح شده در این پایان نامه براساس نظرات فقهی ستارگان فروزان آسمان فقه جعفری، آیات عظام، مراجع بزرگ تقلید، امام خمینی، گلپایگانی و اراکی (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین)، آیت‌ا... سیستانی، آیت‌ا... صانعی، آیت‌ا... مکارم شیرازی، آیت‌ا... فاضل لنکرانی، آیت‌ا... جواد تبریزی، آیت‌ا... صافی، آیت‌ا... خوئی، و آیت‌ا... بهجت تنظیم گشته و متن اصلی براساس فتاوای حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای است که در صورت اختلاف نظر با مراجع دیگر، در اغلب موارد، فتاوای آنان نیز ذکر شده است. متن کامل قریب صد و بیست (۱۲۰) استفتا از مراجع مذکور نیز که به نحوی با مسائل پزشکی در ارتباط بوده گردآوری و تنظیم شده است.

حسین چلوئی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	- مقدمه
۲	بخش اول: بررسی متون
۴	بخش دوم: اهداف تحقیق
۵	بخش سوم: سئوالات ریاضیات
۶	بخش چهارم: روش اجرای طرح، نحوه انتخاب نمونه، روش جمع آوری اطلاعات
۷	بخش پنجم: یافته‌ها
۷	فصل اول: مسائل مربوط به طهارت
۱۴	فصل دوم: مسائل مربوط به نماز
۱۶	فصل سوم: مسائل مربوط به نگاه و لمس
۲۴	فصل چهارم: مسائل مربوط به تشخیص و درمان
۲۶	فصل پنجم: مسائل مربوط به عمل جراحی
۲۸	فصل ششم: مسائل مربوط به تغییر جنسیت
۳۰	فصل هفتم: مسائل مربوط به حاملگی و روشهای جلوگیری از حاملگی
۳۵	فصل هشتم: مسائل مربوط به نازایی و روش‌های باروری
۴۱	فصل نهم: مسائل مربوط به میت و محتضر
۴۴	فصل دهم: مسائل مربوط به تشریح
۴۸	فصل یازدهم: مسائل مربوط به پیوند اعضا
۵۱	فصل دوازدهم: مسائل مربوط به سقط جنین و دیات
۵۵	فصل سیزدهم: مسائل مربوط به آناطازی
۵۷	فصل چهاردهم: مسائل مربوط به ضمان طیب
۵۹	فصل پانزدهم: مسائل مربوط به قوانین و مقررات حرفه پزشکی
۶۴-۷۷	چکیده یافته‌های مورد تحقیق
۷۸	- خلاصه

مقدمه

امام صادق (ع) می‌فرماید:

**«لا ستغنى اهل كل بلد عن ثلاثة يرفع اليه فنى امر دنياهم و آخرتهم فان
عدموا ذاك كانوا همجاً : فقيه عالم ورع، و امير خير مطاع، و طبيب بصير**

ثقه»: اهل هر مملکتی به سه کس محتاج و نیازمند هستند تا در امر دین و دنیا خود به آنها
پناه برند، آن سه عبارتند از:

۱ - فقیه دانشمند و باتقوی

۲ - حاکم نیکوکاری که مورد اطاعت مردم باشند.

۳ - پزشک کاردان و مورد اعتماد.

از کلام گهربار امام صادق (ع) معلوم می‌شود که طبیب آگاه و حاذق از ارکان مهم جامعه مدنی است
و یکی از نشانه‌های سرافرازی هر قوم و ملت می‌باشد.

پزشک در کار خود غیر از علم، اخلاق و صفات عالیه و ملکات فاضله انسانی که از مهمترین ابزار
طبابت است، به شناخت حلال و حرام نیز شدیداً محتاج است، علم حلال و حرام را فقه گویند و دستورات
فقهی را «احکام»، بنابراین یک طبیب آگاه، به دو بال اخلاق و احکام احتیاج دارد تا بتواند آگاهانه کار کند و
چنانچه شایسته است به وظیفه خود عمل نماید.

پزشک اگر از آموختن احکام پزشکی خودداری کند، به واسطه جهل به وظیفه، اعمالش به گناه آلوده
می‌شود و از مقام شامخ خود فاصله می‌گیرد و چه بسا که مورد غضب خداوند واقع شود، چرا که شرع
اسلام فرموده:

«بر مسلمان واجب است احکامی را که با آنها سروکار دارد، فرا بگیرد و اگر غفلت کند و سستی

نماید، مرتکب حرام شده است.»

پایان نامه که در مقابل شما قرار دارد، شامل احکامی است که یک پزشک در طول کار خود به آنها

احتیاج دارد.

پدیده آورنده این پایان نامه تمام فتاوا و استفتائات فقیهان درباره مسائل پزشکی را از منابع

مختلف و دفاتر مراجع تقلید به دست آورده و آنها را تنظیم و در ابواب مختلف تبویب نموده است

غالباً، در هر موضوعی ابتدا چکیده نظرات فقهاء آمده است و در این قسمت تأکید اصلی بر

جمع‌بندی نظرات آیات عظام امام خمینی (ره) - آیت‌الله اراکی، مقام معظم رهبری - آیت‌الله سیستانی - آیت‌الله

صانعی - آیت‌الله مکارم شیرازی - آیت‌الله فاضل لنکرانی - آیت‌الله جوادی تبریزی - آیت‌الله گلپایگانی - آیت

الله خوئی - آیت‌الله صافی - آیت‌الله بهجت مورد توجه قرار گرفته است.

در خاتمه این مقدمه کوتاه لازم می‌دانم از اساتید محترم راهنما جناب حاج آقا جمالی زاده (نماینده

محترم رهبری در دانشگاه سیستان و بلوچستان) جناب آقای دکتر معین (معاونت پشتیبانی دانشگاه علوم

پزشکی زاهدان) و استاد مشاور محترم جناب مهندس قنبری (مدیریت پژوهش دانشگاه) و از دوستان

بسیار عزیز و صمیمی که اگر تلاش آنها نبود این مجموعه به این نحو جمع‌آوری نمی‌شد جناب آقای

کوروش فیروزی - جناب آقای علیرضا نجفی - سرکار خانم زهرا انجم شعاع و جناب آقای علی سرگزی

(خادمان قرآن)

که در جمع‌آوری فتاوی و تهیه منابع پایان نامه یاری کردند تقدیر و تشکر کنم و با دعای خیر آنها

این پایان نامه را پیشگاه مقدس حضرت ولی عصر (روحی له الفدا) تقدیم نمایم

خداوند بزرگ را سپاسگزارم که برکت نهضت پرشکوه امام خمینی (ره) در ایران این فرصت را

برای من پدید آورد تا بتوان قدمی برای تبلیغ اسلام و انتشار احکام و دستورات دینی بردارم

الحمد لله اولاً و آخراً

حسین چلوئی مهرماه ۱۳۷۸ خورشیدی

بخش اول: بررسی متون

در فرهنگ اسلامی، فقه و طب رابطه نزدیکی با یکدیگر داشته‌اند به گونه‌ای که قرآن کتاب شفاعت و در جنبه کتاب شفاست و در جنبه فقه النبوی طب النبوی و در کنار فقه الصادق، طب الصادق قرار دارد. در جنب قانون (در طب) ابوعلی سینا، قوانین (در اصول فقه) وجود دارد. و به همین علت است که اطباء گذشته را حکیم می‌نامند. فقهای اسلام که در زمینه مسائل فقهی مانند نماز، روزه، حج، ازدواج، طلاق، خمس، زکات و ... تحقیق و تتبعات گسترده‌ای داشتند به علت جدایی اطباء و مطرح نشدن پرسشهایی که با پیشرفته علم طب می‌بایست مطرح شود، در امر تطبیق امور پزشکی و فقه پژوهش معدودی انجام دادند.

به همین منظور با توجه به خلاء موجود که عده‌ای از پزشکان مسلمان جهت روشن شدن مسائل طبی در کنار مسائل فقهی به یک مجموعه کاملی از استفتائات نیاز پیدا کرده که امیدوارم این مجموعه بتواند تا حدودی نیازهای آنها را برطرف سازد.

انشاءالله

بخش دوم: اهداف تحقیق

اهداف کلی:

تهیه مجموعه کامل از استفتائات مراجع تقلید در زمینه امور پزشکی که بیشتر به امور پزشکی جاری توجه شده است.

اهداف ویژه:

بسیاری از پزشکان در مورد سئوالات افرادی که دارای مشکلات جسمی هستند و خواهان اینکه آیا چگونه می‌تواند مشکل جسمی خود را به گونه‌ای حل کند و لطمه‌ای به مسائل فقهی و شرعی نخورد به عنوان مثال افرادی که دارای بیماری خاصی هستند و می‌خواهند بدانند که آیا روزه داشتن برای آن بیماری زیان آور است و موجب تشدید آن می‌شود یا خیر و یا برعکس در بعضی از مسائل عده‌ای از پزشکان در زمینه امور فقهی یک موضوع دچار اشکال می‌شوند به عنوان مثال: تماس با بدن میت و نحوه غسل کردن مس میت و ...

بخش سوم: سئوالات یا فرضیات

سئوالات یا فرضیات به گونه‌ای طرح شده است که تا حدودی مسائل جاری پزشکی را در خود جای داده است سعی شده سئوالات بصورت خیلی ساده و روان که بتواند مشکل خوانندگان گرامی را مرتفع سازد سئوالات جمع‌آوری شده بر مبنای اهمیت آن در علوم فقهی بوده مثلاً ابتدا از طهارت، نماز، نگاه و لمس و معاینه و ... و در آخر از قوانین و مقررات حرفه پزشکی تنظیم شده است.

بخش چهارم: روش اجراء طرح، نحوه انتخاب نمونه، روش جمع آوری اطلاعات

تفکیک سئوالات از نظر اهمیت آن و انتخاب سئوالات مربوط به امور جاری پزشکی و ارسال آن به

دفاتر مراجع تقلید

نحوه انتخاب نمونه: سعی شده از مراجع تقلیدی استفاده شود که بیشترین مقلد را داشته و یا

مراجعی را که جامعه مدرسین حوزه علمیه قم آنها را تأیید نموده‌اند همچنین سعی شده است مراجعی که در قید حیات نیستند ولی استفتائاتی در زمینه امور پزشکی دارند استفاده شود.

روش جمع آوری اطلاعات: سئوالات تنظیم شده بوسیله پست سفارشی به دفاتر مراجع

فرستاده شد و خوشبختانه دفاتر کلیه مراجع در قم بوده ولی متأسفانه از کل مراجع مورد نظر (۱۴ نفر)

فقط ۴ نفر از آنها بطور مستقیم پاسخ به سئوالات را داده بودند مابقی سئوالات را یا پاسخ نداده و یا ذکر

نموده‌اند که به رساله‌های آنها مراجعه شود. که با مراجعه به رساله‌های موجود تا حدودی بعضی از

سئوالات پاسخ داده شد.